

УНИВЕРЗИТЕТ „ГОЦЕ ДЕЛЧЕВ“ - ШТИП
ФИЛОЛОШКИ ФАКУЛТЕТ

UDC 81
UDC 82
UDC 008

ISSN 2545-3998

ПАЛИМПСЕСТ

МЕЃУНАРОДНО СПИСАНИЕ ЗА ЛИНГВИСТИЧКИ, КНИЖЕВНИ
И КУЛТУРОЛОШКИ ИСТРАЖУВАЊА

PALIMPSEST

INTERNATIONAL JOURNAL FOR LINGUISTIC, LITERARY
AND CULTURAL RESEARCH

PALMK, VOL 5, NO 9, STIP, 2020

ГОД. V, БР. 9
ШТИП, 2020

VOL. V, NO 9
STIP, 2020

ПАЛИМПСЕСТ

Меѓународно списание за лингвистички, книжевни
и културолошки истражувања

PALIMPSEST

International Journal for Linguistic, Literary
and Cultural Research

Год. 5, Бр. 9
Штип, 2020

Vol. 5, No 9
Stip, 2020

PALMK, VOL 5, NO 9, STIP, 2020

ПАЛИМПСЕСТ

Меѓународно списание за лингвистички, книжевни
и културолошки истражувања

ИЗДАВА

Универзитет „Гоце Делчев“, Филолошки факултет, Штип,
Република С. Македонија

ГЛАВЕН И ОДГОВОРЕН УРЕДНИК

Ранко Младеноски

УРЕДУВАЧКИ ОДБОР

Виктор Фридман, Универзитет во Чикаго, САД

Толе Белчев, Универзитет „Гоце Делчев“, Република С. Македонија

Нина Даскаловска, Универзитет „Гоце Делчев“, Република С. Македонија

Ала Шешкен, Универзитет Ломоносов, Руска Федерација

Олга Панкина, НВО Македонски културен центар, Руска Федерација

Георгета Раца, Универзитет Банат, Романија

Астрид Симоне Грослер, Универзитет Банат, Романија

Горан Калоѓера, Универзитет во Риека, Хрватска

Дејан Дуриќ, Универзитет во Риека, Хрватска

Шандор Чегледи, Универзитет во Панонија, Унгарија

Ева Бус, Универзитет во Панонија, Унгарија

Хусејин Озбај, Универзитет Гази, Република Турција

Зеки Ѓурел, Универзитет Гази, Република Турција

Елена Дараданова, Универзитет „Св. Климент Охридски“, Република Бугарија

Ина Христова, Универзитет „Св. Климент Охридски“, Република Бугарија

Џозеф Пониах, Национален институт за технологија, Индија

Сатхарај Венкатесан, Национален институт за технологија, Индија

Петар Пенда, Универзитет во Бања Лука, Босна и Херцеговина

Данило Капасо, Универзитет во Бања Лука, Босна и Херцеговина

Мета Лах, Универзитет во Љубљана, Република Словенија

Намита Субиото, Универзитет во Љубљана, Република Словенија

Ана Пеличер-Санчез, Универзитет во Нотингам, Велика Британија

Мајкл Грини, Универзитет во Нотингам, Велика Британија

Татјана Ѓурин, Универзитет во Нови Сад, Република Србија

Диана Поповиќ, Универзитет во Нови Сад, Република Србија

Жан Пол Мејер, Универзитет во Стразбур, Република Франција

Жан Марк Веркруз, Универзитет во Артуа, Република Франција

Регула Бусин, Швајцарија

Натале Фиорето, Универзитет во Перуџа, Италија

Оливер Хербст, Универзитет во Вурцбург, Германија

PALIMPSEST

International Journal for Linguistic, Literary
and Cultural Research

PUBLISHED BY

Goce Delcev University, Faculty of Philology, Stip,
Republic of N. Macedonia

EDITOR-IN-CHIEF

Ranko Mladenoski

EDITORIAL BOARD

Victor Friedman, University of Chicago, United States of America
Tole Belcev, Goce Delcev University, Republic of N. Macedonia
Nina Daskalovska, Goce Delcev University, Republic of N. Macedonia
Alla Sheshken, Lomonosov Moscow State University, Russian Federation
Olga Pankina, NGO Macedonian Cultural Centre, Russian Federation
Georgeta Rata, Banat University, Romania
Astrid Simone Grosler, Banat University, Romania
Goran Kalogjera, University of Rijeka, Croatia
Dejan Duric, University of Rijeka, Croatia
Sándor Czegledi, University of Pannonia, Hungary
Éva Bús, University of Pannonia, Hungary
Husejin Ozbaj, GAZİ University, Republic of Turkey
Zeki Gurel, GAZİ University, Republic of Turkey
Elena Daradanova, Sofia University "St. Kliment Ohridski", Republic of Bulgaria
Ina Hristova, Sofia University "St. Kliment Ohridski", Republic of Bulgaria
Joseph Ponniah, National Institute of Technology, India
Sathyaraj Venkatesan, National Institute of Technology, India
Petar Penda, University of Banja Luka, Bosnia and Herzegovina
Danilo Capasso, University of Banja Luka, Bosnia and Herzegovina
Meta Lah, University of Ljubljana, Republic of Slovenia
Namita Subiotto, University of Ljubljana, Republic of Slovenia
Ana Pellicer Sanchez, The University of Nottingham, United Kingdom
Michael Greaney, Lancaster University, United Kingdom
Tatjana Durin, University of Novi Sad, Republic of Serbia
Diana Popovic, University of Novi Sad, Republic of Serbia
Jean-Paul Meyer, University of Strasbourg, French Republic
Jean-Marc Vercruysse, Artois University, French Republic
Regula Busin, Switzerland
Natale Fioretto, University of Perugia, Italy
Oliver Herbst, University of Wurzburg, Germany

РЕДАКЦИСКИ СОВЕТ

Драгана Кузмановска
Толе Белчев
Нина Даскаловска
Билјана Ивановска
Светлана Јакимовска
Марија Леонтиќ
Јована Караникиќ Јосимовска

ЈАЗИЧНО УРЕДУВАЊЕ

Даница Гавриловска-Атанасовска (македонски јазик)
Весна Продановска (англиски јазик)
Толе Белчев (руски јазик)
Билјана Ивановска (германски јазик)
Марија Леонтиќ (турски јазик)
Светлана Јакимовска (француски јазик)
Јована Караникиќ Јосимовска (италијански јазик)

ТЕХНИЧКИ УРЕДНИК

Славе Димитров

АДРЕСА

ПАЛИМПСЕСТ

РЕДАКЦИСКИ СОВЕТ

Филолошки факултет
ул. „Крсте Мисирков“ бр. 10-А
п. фах 201
МК-2000 Штип, С. Македонија

<http://js.ugd.edu.mk/index/PAL>

Меѓународното научно списание „Палимпсест“ излегува двапати годишно во печатена и во електронска форма на посебна веб-страница на веб-порталот на Универзитетот „Гоце Делчев“ во Штип:

<http://js.ugd.edu.mk/index.php/PAL>

Трудовите во списанието се објавуваат на следните јазици: македонски јазик, англиски јазик, германски јазик, француски јазик, руски јазик, турски јазик и италијански јазик.

Трудовите се рецензираат.

EDITORIAL COUNCIL

Dragana Kuzmanovska
Tole Belcev
Nina Daskalovska
Biljana Ivanovska
Svetlana Jakimovska
Marija Leontik
Jovana Karanikik Josimovska

LANGUAGE EDITORS

Danica Gavrilovska-Atanasovska (Macedonian language)
Vesna Prodanovska (English language)
Tole Belcev (Russian language)
Biljana Ivanovska (German language)
Marija Leontik (Turkish language)
Svetlana Jakimovska (French language)
Jovana Karanikik Josimovska (Italian language)

TECHNICAL EDITOR

Slave Dimitrov

ADDRESS**PALIMPSEST****EDITORIAL COUNCIL**

Faculty of Philology
Krste Misirkov 10-A
P.O. Box 201
MK-2000, Stip, N. Macedonia

<http://js.ugd.edu.mk/index/PAL>

The International Scientific Journal “Palimpsest” is issued twice a year in printed form and online at the following website of the web portal of Goce Delcev University in Stip: <http://js.ugd.edu.mk/index.php/PAL>

Papers can be submitted and published in the following languages: Macedonian, English, German, French, Russian, Turkish and Italian language.

All papers are peer-reviewed.

BIBLIOGRAPHIC INFORMATION

Journal Name	PALIMPSEST International Journal for Linguistic, Literary and Cultural Research
Abbreviation	PALMK
ISSN (print)	2545-398X
ISSN (online)	2545-3998
Knowledge field:	UDC 81
UDC code	UDC 82
	UDC 008
Article Format	HTML/ PDF; PRINT/ B5
Article Language	Macedonian, English, German, French, Russian, Turkish, Italian
Type of Access	Open Access e-journal
Type of Review	Double-blind peer review
Type of Publication	Electronic version and print version
First Published	2016
Publisher	Goce Delcev University, Faculty of Philology, Stip, Republic of N. Macedonia
Frequency of Publication	Twice a year
Subject Category	Language and Linguistics, Literature and Literary Theory, Education, Cultural Studies
Chief Editor	Ranko Mladenoski
Country of Origin	Republic of N. Macedonia
Online Address	http://js.ugd.edu.mk/index.php/PAL
E-mail	palimpsest@ugd.edu.mk
Profiles	Academia.edu https://www.ugd.academia.edu/PALIMPSESTПАЛИМПСЕСТ Research Gate https://www.researchgate.net/profile/Palimpsest_Palimpsest2FacebookPalimpsest/ Палимпсест Twitter https://twitter.com/palimpsest-22 SCRIBD https://www.scribd.com/user/359191573/Palimpsest-Палимпсест BIBLIOGRAPHIC

СОДРЖИНА / TABLE OF CONTENTS

11 ПРЕДГОВОР

Билјана Ивановска, уредник на „Палимпсест“

FOREWORD

Biljana Ivanovska, editor of “Palimpsest”

ЈАЗИК / LANGUAGE

15 Milena Sazdovska-Pigulovska

DEFINITION AND CLASSIFICATION OF PHRASEOLOGICAL EXPRESSIONS AND PROBLEMS OF IDIOMATIC EQUIVALENCE IN TRANSLATION

29 Милена Касапоска-Чадловска

НЕКОИ ФРАНЦУСКИ КОНСТРУКЦИИ СО НЕЗАДОЛЖИТЕЛЕН АТРИБУТ НА ДИРЕКТЕН ОБЈЕКТ И НИВНИТЕ МАКЕДОНСКИ ЕКВИВАЛЕНТИ

Milena Kasaposka-Chadlovska

SOME FRENCH CONSTRUCTIONS WITH OPTIONAL DIRECT OBJECT ATTRIBUTE AND THEIR MACEDONIAN EQUIVALENTS

41 Mariantonia Tramite

HIKIKOMORI: ANALISI LINGUISTICA E PROPOSTE DI TRADUZIONE IN LINGUA ITALIANA DI UN NEOLOGISMO 2.0

Mariantonia Tramite

HIKIKOMORI: LINGUISTIC ANALYSIS AND TRANSLATION SUGGESTIONS IN ITALIAN LANGUAGE OF A 2.0 NEOLOGISM

53 Eleonora Fois

THE RENDITION OF METAPHORS AND THE TRANSLATOR'S INFLUENCE IN THE ENGLISH TRANSLATION OF GRAZIA DELEDDA'S LA MADRE

67 Gülşen Yılmaz

“SÜNGÜ” KELİMESİNİN ETİMOLOJİSİ ÜZERİNE

Gülşen Yılmaz

THE ETYMOLOGY OF THE WORD “SÜNGÜ”

75 Марија Леонтик

ЗБОРОВНИТЕ ГРУПИ СО ПОСТПОЗИЦИЈА ВО ТУРСКИОТ ЈАЗИК И НИВНОТО ПРЕДАВАЊЕ ВО МАКЕДОНСКИОТ ЈАЗИК

Marija Leontik

WORD GROUPS WITH A POSTPOSITION IN TURKISH LANGUAGE AND THEIR EQUIVALENCE IN MACEDONIAN LANGUAGE

- 87 Виолета Јанушева**
 ПЕРИФРАЗИТЕ ВО МАКЕДОНСКИОТ СТАНДАРДЕН ЈАЗИК
Violeta Janusheva
 THE PERIPHRASES IN MACEDONIAN STANDARD LANGUAGE
- 99 Silvana Neshkovska**
 THE RHETORIC BEHIND POLITICAL RESIGNATION SPEECHES
- 113 Мери Лазаревска**
 НИТУ АНГЛИСКИ НИТУ МАКЕДОНСКИ (КРАТКА АНАЛИЗА
 НА АНГЛИЗМИТЕ ВО МАКЕДОНСКИОТ ЈАЗИК И НИВНА /НЕ/
 ОПРАВДАНОСТ)
Meri Lazarevska
 NEITHER ENGLISH NOR MACEDONIAN (SHORT ANALYSIS OF THE
 ENGLISH BORROWINGS IN THE MACEDONIAN LANGUAGE AND THEIR
 /NON/JUSTIFICATION)
- КНИЖЕВНОСТ / LITERATURE**
- 123 Chiara Fusco**
 VICO E LA CONTEMPORANEITÀ: VISIONI DELLA LETTERATURA IN
 VICO, QUASIMODO E MONTALE
Chiara Fusco
 VICO AND CONTEMPORANEITY: VISIONS OF LITERATURE IN VICO,
 QUASIMODO AND MONTALE
- 135 Mirco Mondillo**
 «ADESSO TU MI DICI COSA VUOI FARE DI ME». TIMIRA. ROMANZO
 METICCIO E L'IPERMODERNO ITALIANO
Mirco Mondillo
 «NOW YOU TELL ME WHAT YOU WANT TO DO ABOUT ME». TIMIRA.
 ROMANZO METICCIO AND THE ITALIAN HYPERMODERNITY
- 149 Marcella Di Franco**
 IL LIRISMO NOSTALGICO E L'ALIENAZIONE MODERNA IN CORRADO
 ALVARO
Marcella Di Franco
 NOSTALGIC LYRISM AND MODERN ALIENATION IN CORRADO ALVARO
- 161 Марија Ѓорѓиева Димова**
 MEMОРИЈАТА НА РОМАНОТ, РОМАНОТ КАКО MEMОРИЈА
Marija Gjorgjieva Dimova
 THE MEMORY OF THE NOVEL, THE NOVEL AS A MEMORY

171 Славчо Ковилоски

КРВТА НЕ Е ВОДА: НАРОДНАТА ПЕЈАЧКА ДАФА ЦЕПЕНКОВА

Slavcho Koviloski

BLOOD IS THICKER THAN WATER - THE INTERPRETER OF FOLK SONGS: DAFA CEPENKOVA

179 Маријана Горгиева-Ристевска, Ранко Младеноски

СЕМИОЛОГИЈА НА НЕАНТРОПОМОРФНИОТ ЛИК ВО РОМАНОТ

„ЌЕРКАТА НА МАТЕМАТИЧАРОТ“ ОД ВЕНКО АНДОНОВСКИ

Marijana Gorgieva-Ristevska, Ranko Mladenoski

THE SEMIOLOGY OF THE NON-ANTHROPOMORPHIC CHARACTERS FROM THE NOVEL “THE MATHEMATICIAN’S DAUGHTER” BY VENKO ANDONOVSKI

КУЛТУРА / CULTURE

193 Ana Stefanovska

VIRTUAL REALITY AND READING CITIES: GPS-BASED APPLICATIONS AS A NEW FORM OF LITERARY TOURISM

201 Оља Стојкова

ПРЕДАТОРСКО ИЗДАВАШТВО

Olja Stojkova

PREDATORY PUBLISHING

213 Екатерина Намичева, Петар Намичев

ТРАДИЦИОНАЛНАТА АРХИТЕКТУРА – МОДЕЛИ НА ЗАШТИТА И

ЗАЧУВУВАЊЕ НА ФУНКЦИЈАТА

Ekaterina Namicheva, Petar Namichev

TRADITIONAL ARCHITECTURE – MODELS OF PROTECTION AND PRESERVATION OF FUNCTION

МЕТОДИКА НА НАСТАВАТА / TEACHING METHODOLOGY

225 Нина Даскаловска

ПРИОДИ И АКТИВНОСТИ ЗА ИНТЕГРИРАЊЕ НА ВОКАБУЛАРОТ ВО НАСТАВАТА

Nina Daskalovska

APPROACHES AND ACTIVITIES FOR INTEGRATING VOCABULARY IN LANGUAGE INSTRUCTION

239 Blerina Nuhi, Brikena Xhaferi

EVALUATING CRITICAL THINKING COMPONENT OF HIGH SCHOOLS IN SKOPJE

253 Arbnora Sulejmani, Brikena Xhaferi

TECHNIQUES WHICH PROMOTE CRITICAL THINKING IN ELT – A STUDY CONDUCTED IN HIGH SCHOOLS OF SKOPJE

265 Марија Гркова

ОБЈЕКТИВНИ ТЕСТОВИ ЗА МЕРЕЊЕ НА ПОСТИГНУВАЊАТА НА УЧЕНИЦИТЕ И ТЕСТИРАЊЕТО ВО НАСТАВАТА

Marija Grkova

THE CLASSROOM TEST AND THE OBJECTIVE TESTS FOR MEASURING STUDENTS ACHIEVEMENTS

ПРИКАЗИ / BOOK REVIEWS

277 Кирил Трајчев

РУСКАТА ПОТРАГА ПО БОЖЈАТА МУДРОСТ

Kiril Trajchev

RUSSION QUEST FOR THE WISDOM OF GOD

291 Monika Zázrivcová

COMPTE-RENDU : « LES INTERFÉRENCES LINGUISTIQUES DU FRANÇAIS SUR LE SLOVAQUE. L'EXEMPLE DU SYSTÈME VERBAL », PAR LUCIA RÁČKOVÁ ET FRANÇOIS SCHMITT

Monika Zázrivcová

REVIEW: “LES INTERFÉRENCES LINGUISTIQUES DU FRANÇAIS SUR LE SLOVAQUE. L'EXEMPLE DU SYSTÈME VERBAL” (FRENCH LINGUISTIC INTERFERENCES ON SLOVAK. THE EXAMPLE OF THE VERBAL SYSTEM), BY LUCIA RÁČKOVÁ AND FRANÇOIS SCHMITT

295 Ранко Младеноски, Софија Иванова

СОВРЕМЕНАТА КНИЖЕВНОСТ МЕЃУ ЗАПАДНИОТ АНТРОПОЦЕНТРИЗАМ И ИСТОЧНАТА ТЕОДИЦЕЈА

Ranko Mladenoski, Sofija Ivanova

CONTEMPORARY LITERATURE BETWEEN ANTHROPOCENTRISM AND EASTERN THEODICY

ДОДАТОК / APPENDIX

311 ПОВИК ЗА ОБЈАВУВАЊЕ ТРУДОВИ

ВО МЕЃУНАРОДНОТО НАУЧНО СПИСАНИЕ „ПАЛИМПСЕСТ“

CALL FOR PAPERS

FOR THE INTERNATIONAL SCIENTIFIC JOURNAL “PALIMPSEST”

ПРЕДГОВОР

Почитувани читатели,

Со објавувањето на деветтиот број на списанието „Палимпсест“ се одбележува и потврдува неговото петгодишно постоење. Тековниот број на ова списание обработува теми кои се однесуваат на областите јазик, книжевност, методика на наставата и културологија и тие се напишани на македонски, англиски, италијански и турски јазик. Тематските области што ги покриваат овие статии се доволно разнолики да го привлечат вниманието на нашите колеги, наставници, студенти, но и доволно мотивирачки да го одржат современиот чекор со актуелните феномени на истражување од горенаведените области. Од објавените трудови во овој број како најбројни се јавуваат авторите од Македонија (Милена Саздовска-Пигуловска, Милена Касапоска-Чадловска, Марија Леонтиќ, Виолета Јанушева, Силвана Нешковска, Мери Лазаревска, Марија Ѓорѓиева Димова, Славчо Ковилоски, Маријана Ѓорѓиева-Ристевска, Ана Стефановска, Оља Стојкова, Екатерина Намичева, Петар Намичев, Нина Даскаловска, Блерина Нухи, Арбнора Сулејмани, Брикена Џафери, Марија Ѓркова, Кирил Трајчев, Ранко Младеноски, Софија Иванова), потоа од Словачка Моника Зазривчова (Monika Zázrivcová), од Австрија Мариантониа Трамита (Mariantonia Tramite), од Италија Елеонора Фоа (Eleonora Fois), Кјара Фуско (Chiara Fusco), Мирко Мондило (Mirco Mondillo), Марчела ди Франко (Marcella Di Franco) и од Турција Ѓулшен Јилмаз (Gülşen Yılmaz).

Доминантен јазик на статиите во овој број е македонскиот јазик, што го толкувам како наш стремеж во борбата за негово негување и зачувување како наше најголемо културно наследство, како и желбата и намерата обработените тематски содржини да бидат лесно достапни за сите заинтересирани на територијата на целата наша држава. Сепак, се јавува неопходност и од актуелизација и популаризација и на другите јазици, што укажува на фактот дека светот на јазиците е огромен и дека многу аспекти од јазиците треба да се анализираат и да се објаснат. Тоа ја покажува важноста и значењето на странските јазици во современите емпириски текови во науката за јазикот, во науката за книжевноста, методиката на наставата и во културологијата.

Како резултат на електронската достапност на ова списание и на активностите на Уредувачкиот одбор, Редакцискиот совет, рецензентите, јазичните и техничките уредници, горди сме да истакнеме дека присуството на научноистражувачки статии од различни земји од светот говори за неговата актуелност и популарност. Сите што се вклучени во создавањето на ова списание несебично се ангажираат за неговото подобрување и со своите сугестии и добронамерни критики и дискусии влијаат доволно инспиративно да привлечат современи и модерни истражувачки публикации кои ќе најдат на уште поголема читателска публика во иднина, со што современите истражувања ќе бидат широко достапни и ќе овозможат размена на знаења, идеи, како и на научни и стручни достигнувања.

Билјана Ивановска, уредник на „Палимпсест“

FOREWORD

Dear readers,

The ninth issue of “Palimpsest” marks and confirms the journal’s five year existence. The current issue of the journal covers topics related to the fields of language, literature, teaching methodology and culturology, and they are written in Macedonian, English, Italian and Turkish. The thematic areas covered by these articles are diverse enough to attract the attention of our colleagues, teachers and students, and at the same time motivating enough to keep up with the current phenomena of research in the aforementioned areas. From the published articles in this issue, the authors from Macedonia appear as the most numerous, such as Milena Sazdovska-Pigulovska, Milena Kasaposka-Chadlovskaa, Marija Leontik, Violeta Janusheva, Silvana Neshkovska, Meri Lazarevska, Marija Gjorgjieva Dimova, Slavco Koviloski, Marijana Gorgieva-Ristevska, Ana Stefanovska, Olja Stojkova, Ekaterina Namicheva, Petar Namichev, Nina Daskalovska, Blerina Nuhi, Arbnora Sulejmani, Brikena Xhaferi, Marija Grkova, Kiril Trajcev, Ranko Mladenoski, Sofija Ivanova, then from Slovakia Monika Zázrivcová, from Austria Mariantonina Tramite, from Italy Eleonora Fois, Chiara Fusco, Mirco Mondillo, Marcella Di Franco and from Turkey Gülşen Yılmaz.

The dominant language of the articles in this issue is the Macedonian language, which I recognize as our aspiration in the struggle for its nurturing and preservation of our greatest cultural heritage, as well as the desire and intention to make the thematic contents to be easily accessible to anyone concerned throughout our country. However, there is a need for actualization and popularization of other languages, which points to the fact that the world of languages is vast, therefore, many aspects of languages ought to be analyzed and explained. This actually proves the importance and significance of foreign languages in contemporary empirical currents in the science of language, literature, teaching methodology and culturology.

As a result of the electronic availability of this journal and the activities of the Editorial board, the reviewers, the linguistic and technical editors, we are proud to point out that the presence of scientific research articles written by authors from different countries of the world speaks of its relevance and popularity. Everyone involved in the creation of this journal is selflessly committed to its improvement and with their suggestions, well-intentioned reviews and discussions influence the submission of contemporary and modern research articles that will attract even a larger readership in the future, so that contemporary research will be widely available and will enable the exchange of knowledge, ideas, as well as scientific and professional achievements.

Biljana Ivanovska, Editor of Palimpsest

UDC: 82.0-027.511(049.3)
UDC: 82-027.521(049.3)
UDC: 82.0:316.647.8(049.3)
UDC: 821.163.3.09(049.3)
UDC: 821.161.1-31.09(049.3)

Стручен труд
Theoretical paper

СОВРЕМЕНАТА КНИЖЕВНОСТ МЕЃУ ЗАПАДНИОТ АНТРОПОЦЕНТРИЗАМ И ИСТОЧНАТА ТЕОДИЦЕЈА

Ранко Младеноски

Универзитет „Гоце Делчев“, Штип
ranko.mladenoski@ugd.edu.mk

Софија Иванова

Универзитет „Гоце Делчев“, Штип
sofija.ivanova1@yahoo.com

Апстракт: Суштинската тема што ја елаборира Венко Андоновски во неговата најнова книжевно-теориска, книжевно-критичка и културолошка книга со наслов „Достоевски и Мекдоналдс“ (Издавачки центар ТРИ, Скопје, 2019 година) е девалвирањето на естетската, односно книжевно-уметничката вредност на романот и на литературата воопшто во модерната глобализирана и глобализациска западна книжевност. Оксиморонско-ироничната, т.е. саркастична синтагматска конструкција од насловот на книгата („Достоевски и Мекдоналдс“) претставува алузија на дијаметрално спротивните творечки стратегии на западноевропската (западната) современа книжевност (доминантно бестселерска), од една страна, и источноевропската (источната) современа книжевност, од друга страна. Ваквата опозитност на двата „книжевни света“ (едниот антропоцентристички, а другиот теоцентристички) се елаборира директно и конкретно во првото поглавје од книгата („Што е тоа бестселер“), но и студиите од преостанатите четири поглавја од книгава како доминантна тема ја имаат токму таа дивергентност меѓу источната книжевност со високи естетски дострели и фабрикуваниот (шаблонизиран) „фастфуд“ бестселер на западниот книжевен свет.

Клучни зборови: Венко Андоновски, бестселер, кич, светска книжевност, Достоевски, Мекдоналдс, глобализација.

1. Вовед

Невообичаената книга со, исто така, невообичаен наслов „Достоевски и Мекдоналдс“ (со поднаслов „Книжевни и културолошки студии“) на Венко Андоновски е објавена во 2019 година како публикација на издавачот „ТРИ“ од Скопје. Книгата содржи пет поглавја: „Што е тоа бестселер“; „Тестирање на методот (семиотиката и Горан Стефановски)“; „Македонскиот роман“; „Македонска поезија“; „Рускиот роман денес“.

Забележливо е и од самите наслови на поглавјата дека Андоновски во оваа негова најнова книжевно-теориска и книжевно-критичка книга обработува теми поврзани со дела што припаѓаат на три книжевно-уметнички форми и тоа роман, драма и поезија. Во однос на романескната продукција, се анализираат тука основните специфики на т.н. светски бестселер, но и на македонскиот, на современиот хрватски и руски роман. Драмските анализи се реализираат преку семиотичка интерпретација на дел од драмското творештво на Горан Стефановски (драмата „Диво месо“), а од областа на поезијата се понудени критичко-аналитички осврти кон стиховите на четворица македонски поети (Славе Ѓорѓо Димоски, Игор Исаковски, Ивица Челиковиќ и Ерол Туфан). И во овие најнови книжевни (и во одредени сегменти културолошки) студии на Андоновски забележлива е тенденцијата за практикување на семиотичкиот приод во интерпретацијата на книжевноста како уметност на јазичниот знак.

2. Западниот бестселер и источноевропскиот роман

Стожер на оваа книга на Андоновски е првото нејзино поглавје со наслов „Што е тоа бестселер“ и тоа со студијата што го има истиот наслов како и книгата – „Достоевски и Мекдоналдс“. Освен оваа студија, првото поглавје го сочинуваат уште два текста и тоа „Глобализација и индивидуализација“ и „Специфичен поим за македонски бестселер“.

Во текстот „Достоевски и Мекдоналдс“ Андоновски детално ги регистрира суштинските дистинктивни особености на современиот западен бестселер, од една страна, и современиот источен (словенски) роман, од друга страна, повикувајќи се истовремено и на класичните и докажани естетски вредности на романескните остварувања на Фјодор Михајлович Достоевски. Основните естетски аномалии во западниот бестселер и на западната современа книжевност се лоцираат во преминот од светска кон глобализациска книжевност (редефинирање на поимот „светска“ во „глобализациска“ книжевност) и, како последица на тоа, во замирањето на индивидуалноста во уметничката творечка постапка. Западниот бестселер, вели Андоновски, не се создава, туку се фабрикува врз веќе одредени шеми (модел) за производство на „светски“ (глобализациски) роман при што се анулира книжевната естетска вредност и се добива кич, односно шунд литература. Овој модел за „фабричко производство“ на западниот кич бестселер се анализира и се демонстрира на неколку наративни рамништа – содржински, формално-стилски, естетски аспекти и слично. Во врска со темите што им се зададени на „производителите“ на современиот западен бестселер, Андоновски сосема прецизно ги нотира банализираните тематско-мотивски подрачја на калапот наречен модерен западен бестселер:

„Станува збор за еден список на банални теми, пожелни (дури и задолжителни) за некој да биде препознаен и признат како 'светски писател'. Тоа се главно – грабнување деца од сити молови и потоа потрага по нив, трговија со органи (задолжително некаде на 'мрачниот Балкан' или 'крволочниот Исток'), а потоа, разбирливо – фаќање на тие банди од страна на западните тајни полициски служби. На тој список со теми на 'светскиот роман' се и оние кои го стигматизираат муслиманскиот свет, преку создавање ликови

на најкрвави терористи што му се закануваат на светот, не само со грабнување авиони туку и со напади на детски градинки со хемиско оружје; тука се и евтините приказни за забранетата љубов меѓу припадници на традиционално спротивставени конфесионални или национални заедници. Се бараат и романи за правата на малцинските групи, а посебно во книжевна мода се правата на заедницата ЛГБТ (лезбијки, геј, бисексуалци и трансексуалци), по можност со жестока критика на традиционалните сфаќања за сексуалноста (маж/жена), промоција на лезбијството и хомосексуалноста како демократски 'различности', на исто ниво како и природните разлики меѓу нациите, и тоа преку натпросечно способни и интелигентни ликови на хомосексуалци. Тука, на тој список теми што треба да го почитувате за да станете 'светски писател', омилена тема е и – сатанизацијата на Русите и балканските Словени, како крволочни суштества способни само за војни и криминал... Пожелни се и фикционализирани биографии за славни луѓе од некаква замислена, заедничка европска традиција (што се разбира, не постои, затоа што не постои концепт за една 'европска култура'), така што Македонец-писател гарантирано добива некаква 'европска награда' ако напише роман за Микеланџело, Полјак добива европска награда ако напише роман за Зигмунд Фројд, а Бугарин – ако напише роман за Имануел Кант, на пример. Ако пишуваат за своите национални величини – овие писатели остануваат 'локални'“. (Андоновски, 2019, стр. 10-11).

Очигледно е (од крајот на наведениот цитат) дека авторот на оваа книга ги маркира и епигонските усилби на поголемиот број од младите автори од источните (словенските) земји од Европа коишто, секако, резултираат со создавање на источноевропски кич романи според западноевропски „естетски“ терк на „Мекдоналдс фастфуд книжевноста“. Примерите за тоа се многубројни и во нашата, македонската, современа литература, а од сосема разбирливи причини авторот избегнува директно да го открие нивниот идентитет.

Споредбата меѓу класичните и докажани книжевно-естетски вредности на романот од минатото (Достоевски, Сартр, Ками, Сервантес) и модерниот западен бестселер мошне јасно ги илустрира уметничките аномалии кај вториов. Историјата на романот, вели Андоновски, понуди разновидни филозофии и претставува „букет од најразлични цветови, бои и мириси“. Спротивно од тоа, денешниот западен бестселер нуди една иста, униформирана филозофија претставувајќи свет на задоволување на страстите со што помалку страдања, свет по дефиниција зол, свет без Бога. Клучна тема во современиот западен бестселер е токму тој острастен човек близок до крволочно животно, а морбидниот веризам доаѓа како основа за ваквото претставување на човекот. Станува збор за обезбожен и демитологизиран свет во чиј центар е самообожениот човек, што значи дека во тој свет е загубена вербата во Бога, а, како што нагласува авторот, страдањата на луѓето без Бога се ужасни. Во таа смисла, Андоновски поентира: „По ова, станува јасно зошто Достоевски на едно место вели: дури и да ми докажат дека Христос е надвор од вистината, јас по прво би останал со Христос одошто со вистината. Разумот без вера води во лудило и страдања. И станува јасно зошто Достоевски застанува на страната на

оние кои веруваат во Богочовекот, а не во човекобогот“. (Андоновски, 2019, стр. 15).

Откако ќе ја покаже со конкретни примери баналноста на „естетиката“ на модерниот западен бестселер (врз фрагмент од еден роман на Гијом Мисо како пример), откако ќе ја илустрира злоупотребата на мелодрамското во тој западен бестселер и откако ќе ја покаже „филозофијата“ на културата на стравот што тој бестселер ја практикува и ја шири („свет на постојани опасности, лаги и страв“), авторот на оваа книга нè враќа кон бестселерот на полнокрвната, индивидуална книжевност чие потекло, главно, е од истичноевропските литератури. Пример врз кој ќе се покаже таа висока естетска вредност во современите словенски литератури е романот „Лавр“ на рускиот писател Евгениј Водолазкин. Тоа е роман кој ја следи книжевната традиција на Достоевски со вечните прашања за смислата на Бог и смислата на човекот во овој свет, но истовремено тоа е и роман во кој е извршен постмодернистички експеримент за „вкрстување“ на средновековната сакрална хагиографија и модерната профана биографија. Во таа смисла, Андоновски заклучува:

„Затоа реков дека ова е роман кој го враќа Бога на голема врата во книжевноста: по децении профана книжевност која сака *да се допадне и продаде*, имаме роман кој нè потсетува дека на овој свет сме дојдени не за да умреме во сласти, туку да ја заслужиме бесмртноста на душата. *Лавр* е, за разлика од фастфуд книжевноста – света литургиска нафора на светската книжевност“. (Андоновски, 2029, стр. 24).

Освен овој текст, во првото поглавје од книгата се сместени уште два текста во кои станува збор за глобализацијата и индивидуализацијата во книжевноста и за специфичниот поим на македонскиот бестселер врз романи од двајца македонски и еден хрватски автор.

Третото поглавје од книгата е, исто така, посветено на романот, односно на македонскиот роман, како што и е насловен овој дел од „Достоевски и Мекдоналдс“. Главен труд во ова поглавје е студијата за историскиот развој на македонскиот роман од неговата појава до денес со наслов „Македонскиот роман: чудо од жанр“. Станува збор, имено, за мошне значајна дијахрониско-синхрониска студија за македонскиот роман во која се елаборираат две суштински прашања: а) појавата и развојот (подемот) на македонскиот роман; б) типолошка класификација на македонскиот роман. Во врска со појавата на романот во македонската литература („Село зад седумте јасени“ од Славко Јаневски во 1952 и „Крпен живот“ од Стале Попов во 1953/54 година) Андоновски се осврнува најнапред на неуспешните обиди да се помести неговата генеза во 19 век со тоа што сказната „Силјан Штркот“ од Марко Цепенков и познатата „Автобиографија“ од Григор Прличев се определуваат (од разни истражувачи) како „македонски протороман“. Ваквите тези аргументирано се отфрлаат – заради фантастиката и недостигот од „епски фокус“ во „Силјан Штркот“ и заради уреденоста на нарацијата според животната случајност во Прличевата „Автобиографија“ – по што Андоновски се зафаќа со многу значајното, но и мошне комплицирано прашање за класификацијата на македонскиот роман. Најпрво се наведуваат и се

елаборираат претходните обиди за типологија на македонскиот роман од страна на познати наши книжевни историчари и теоретичари како што се Вецко Домазетовски, Милан Ѓурчинов, Александар Спасов и Христо Георгиевски, по што Андоновски ја појаснува и ја доработува својата типолошка класификација на македонскиот роман изработена во неговата докторска дисертација „Структурата на македонскиот реалистичен роман“ објавена за првпат¹ во 1997 година. Врз основа на анализите, Андоновски успева да изолира три типа, односно три модели на македонскиот роман и тоа хипотактички, хипонимиски и хипертекстуално-симулакричен што соодветствува со неколку фази од еволутивниот развој на нашиот роман од 1952 година до денес: суров историски реализам, интензивен психолошки реализам, модернизам и постмодернизам. Оттаму, авторот на книгава поентира:

„Македонскиот роман, најдоцна родениот жанр во македонската книжевност, е нејзиното најголемо чудо. Тоа е чудесна генолошка појава: во период од шест децении овој жанр изоде еволутивен пат за кој обично се потребни два века... Интересно е дека еден ист писател во текот на својот животен век можеше да помине низ сите светски искуства и еволутивни промени на романот. Тоа не се случува често и не се случува во секоја книжевност. Во таа смисла, македонските романиери се привилегирани“. (Андоновски, 2019, стр. 143-144).

Во третото поглавје („Македонскиот роман“), покрај студијата за која веќе зборувавме, се наоѓаат уште пет текста за македонски романи и тоа: „Роман за иднината на романот“ (за романот „Времето на ирвасите“ од Митко Маџунков), „Балканските Хермоген и Кратил“ (за романот „Балканвавилонци“ од Луан Старова), „Војната, книжевноста и лешот“ (за романот „Нишан“ од Блаже Миневски), „Травестија за политичките травестии“ (за романот „Мрежата на Мамли“ од Блаже Миневски) и „Сјаен роман на пародиската функција“ (за романот „Венецијанска бајка“ од Марко Павловски). Станува збор за наративно-интерпретативни текстови во кои се анализираат основните раскажувачки структури во наведените романи. На пример, за „Мрежата на Мамли“ од Миневски се нагласува дека тоа е роман кој „говори за моралното дно на сите можни морални дна до кое може да се спуштат оние кои уште од антиката ги викаме 'луѓе повикани да го земат во свои раце кормилото на државата'. На формален план, Миневски ја предава приказната преку стилскиот регистар на пародијата, речиси бурлескно, во подрегистарот познат како травестија“. (Андоновски, 2019, стр. 191). Интересно е тоа што и за овој роман, како и за романот „Времето на ирвасите“ од Маџунков, авторот на оваа книга ќе потенцира дека станува збор за романи кои претставуваат пресвртница во еволутивниот развој на македонскиот роман и дека, секој од нив на свој начин, ја покажуваат развојната линија на идниот македонски роман. Така, за „Времето на ирвасите“ од Маџунков се нагласува дека „не е постмодерен

¹ Велиме „објавена за првпат“ затоа што оваа дисертација, со дополнувања, се објавува подоцна и во книгата „Наратологија“ како втор том од проектот „Обдукција/абдукција на теоријата“. Да се види: Андоновски, 2013.

роман, туку роман за постмодерното, а можеби и веќе пост-постмодерното време. Роман кој се обидува на едно време со исципана смисла да му инјектира значење и епистеми. Тоа, се разбира, подразбира неразбирање од традиционалната критика и од секој доктринарен, нормиран и конзервативен методолошки пристап кон текстот. Тоа подразбира и една мошне критички интонирана позиција на овие романи кон помодното, она што сака да се допадне, кон кичот, кон уметноста која не бара напор, кон бестселерот како погубен пад на сите уметнички вредности“. (Андоновски, 2019, стр. 172). Јасно е дека и со ваквиот став Андоновски нè потсетува на неговите аргументирани заклучоци за фабрикувањето на западниот бестселер и за неговите ниски естетски вредности во стожерниот (прв) текст од книгава со наслов „Достоевски и Мекдоналдс“.

И петтото поглавје од книгата е посветено на романот. Неговиот наслов е „Рускиот роман денес“, а се состои од два текста: „Слово за Виктор Ерофеев“ и „Постмодерната хагиографија“. Повод за осврнување кон книжевното дело на рускиот дисидент Ерофеев е меѓународната награда „Табернакул“ и објавувањето на неговиот роман „Акимудија“ на македонски јазик. Овој современ руски автор Андоновски ќе го детерминира како реалистички постмодернист, а неговото книжевно дело како циничен, ироничен постмодерен неореализам. Вториот текст во ова поглавје („Постмодерна хагиографија“) е посветен на романот „Лавр“ на рускиот писател Евгениј Водолазкин. За овој роман Андоновски вели дека претставува пресвртница и на рускиот и на современиот светски роман: „Во современиот светски книжевен контекст *Лавр* е сериозна опомена за враќање кон возвишеното и напуштање на тривијалното, баналното и плиткото“. (Андоновски, 2019, стр. 264). Така, повторно имаме гравитирање на овој текст кон првообјавената и стожерна студија во оваа книга, „Достоевски и Мекдоналдс“, каде што и е спомнат романот „Лавр“ како пример за книжевност со висока уметничка, естетска вредност.

3. Драмско-театролошка семиотика

Едно поглавје (второто) од книгата за која расправаме е посветено на драмата, односно на семиотиката на драмата и на театарот. Насловот на поглавјето е „Тестирање на методот (семиотиката и Горан Стефановски“). Првиот текст од ова поглавје („Семиотика на театарот и драмата“) е посветен на теориските аспекти (семиотички) на театарско-драмската уметност, а вториот („Семиотика на матката и пенетрантниот европски фалус“) на практичната примена на семиотичкиот метод за анализа на драмата и на театарската претстава врз примерот на драмата „Диво месо“ од Горан Стефановски.

Дигресија. Сосема кратка. Венко Андоновски уште од почетокот на деведестите години на минатиот 20 век во своите студии, а и во педагошката пракса на Филолошкиот факултет „Блаже Конески“ во Скопје, ја застапува тезата за практична примена на семиотиката (семиотичкиот модел) во откривањето на тајните на книжевно-уметничкото творештво (и „семиотиката“ на Пирс и „семиологијата“ на Сосир). Тоа се покажа и во неговиот магистерски

труд одбранет на Филолошкиот факултет во Скопје и подоцна објавен (Андоновски, 1997а, стр. 228-229), но и во книгата „Текстовни процеси“ во која првиот текст е со наслов „Перспективи и можности за засновување мета-говор во науката за литературата“ (Андоновски, 1996, стр. 7-30). И во подоцнежните свои студии Андоновски ја застапуваше истата теза за примената на семиотиката во анализите и интерпретациите на книжевните дела (приклучувајќи се повеќе кон семиотичката теорија на Пирс за знакот како тријада), а тоа го согледуваме, еве, и во неговата најнова книга од 2019 година.

Во оваа книга, имено, Андоновски ги елаборира прашањата поврзани со семиотиката на театарот и на драмскиот текст. Откако ќе даде еден краток преглед на појавата и на развојот на семиотиката на театарската и на драмската уметност, авторот ги појаснува нивните конкретни семиотички аспекти. Како суштински сегменти на семиотиката на театарот се наведуваат остензивноста (означување на нешто со покажување на самото нешто), имперсонацијата („позајмување на тело“ за ликот од страна на актерот), телото на актерот како икона, индекс и симбол (врз основа на Пирсовата класификација на знаците), синегдотичноста на сценско-театарскиот знак и неговата трансформативност, семиотичката и семантичката моќ на просторот (проксемата) во театарската претстава, семиозисот на театарскиот знак (означеното се преобразува во ознака со ново означено кое повторно се преобразува во ознака и така до бескрај) и слично. Се разбира, сите овие семиотички специфики на театарската сцена се детално и мошне проникливо разработени, а тоа, секако, го потврдува и следниот фрагмент кој се однесува на појаснувањето за синегдотичноста на театарскиот знак:

„Инаку, за ограничувањето на 'стварноста' на театарот и за тоа дека неговата 'реалистичност' е само театарска конвенција, не треба многу да се пишува. Прво: постои *синегдотски пристап* во самата сценичност: ако треба да се претстави кафеана, нема потреба да се постават педесет маси, туку две; ако се симулира боиште, доволни се два-три шатора и пет војници, а не пет илјади. Тој принцип *pars pro toto*, чиста синегдоxa, е исто така конвенција – никој од публиката нема да се побуни против таквите 'редукции' на синегдохата како темелна фигура во театарот“ (Андоновски, 2019, стр. 64).

Идентичен аналитички пристап со јасни, разбирливи и, секако, прецизни елаборации среќаваме и во појаснувањата за семиотиката на драмскиот текст. Тука се земаат предвид три аспекти и тоа драмските ситуации на Етјен Сурио, актантниот модел на Алжирдас Жилиен Грејмас што беше доработен од Ан Иберсфелд, и теоријата за говорните чинови на Џон Остин. На пример, за последново авторот ќе нагласи:

„Теоријата на говорните чинови стана составен дел на секоја систематска семиотичка драмска теорија, затоа што во театарот семиотиката веќе утврди дека постојат два типа комуникација кои пред сè и над сè почиваат врз поимите *илокуција* и *перлокуција*. Првата е *реалната комуникација* (однос: актер – публика), а втората *фингираната комуникација* (односот актер – актер); и во двата типа комуникација многу поважни се илокуциите и перлокуциите (драмските ситуации се пред сè говорни и реактивни, дејствени ситуации) одошто локуциите ('стилот' и 'структурата' на репликата се важни, но не и

пресудни моменти за театарскиот чин, кој е поблизок до говорниот чин и ситуационата лингвистика одошто до стилистиката). Дури и еден аноним, како што е публиката, во таа реална театарска комуникација станува *побуден извор* на илокуциските и перлокуциските сигнали – често таа аплаудира, одобрува, свири, излегува порано од претставата или фрла предмети на сцената во знак на негодување“. (Андоновски, 2019, стр. 85).

Наведените елаборации за теориските основи на семиотиката на театарот и на драмата се применети на конкретен драмски текст во студијата со наслов „Семиотика на матката и пенетрантниот европски фалус“ со поднаслов „Семиотичка анализа на текстот *Диво месо* со извесни знаци на матрицата на изведбата“. Станува збор за семиотичка интерпретација на, во основа, три клучни сегменти на драмата со цел да се покаже функционалноста на избраниот аналитички метод: семиозата (семиотизацијата) на драмско-театарскиот знак; актантните функции на ликовите, односно на „лицата што дејствуваат“, кажано со вокабуларот на Аристотел (1990, стр. 44), со што се растајнува длабинската структура на драмската фабула; анализа на драмскиот лик преку говорните чинови. И во други наши осврти кон книжевно-теориските и книжевно-критичките книги на Андоновски сме ја нагласувале интерпретативната заложба на овој наш автор за едноставно, јасно и сосема разбирливо елаборирање на сложените научни методи за анализа на книжевноста. Тоа може да се каже и за оваа книга и конкретно за оваа семиотичка студија за „Диво месо“ на Горан Стефановски. Илустрации за ваквото наше тврдење може да се најдат безмалку во секој фрагмент од оваа семиотичка анализа, но ќе го покажеме тоа со брилијантната елаборација на семиозисот (семиотизацијата на знаците) во драмата. Андоновски тргнува од еден атрибут (сема) на драмскиот лик Димитрија кој е инвалид (со одземени нозе, односно не може да оди) и покажува како овој театарски знак се дисеминира:

„Така, се гледа несопирливиот процес на театарскиот семиозис и пренесувањето на едно значење во друго, трето, четврто: проектирање на еден знак во серија други знаци породени од тој прв знак, според техниката – *означеното станува нов означител*. Тоа е феноменот на *силната театарска семиотизација* за која пишувааше уште Богатирјев, а и прашките структуралисти. Отсуството на нозе е силен вербален, но и силен сценски знак: тој знак има свое означено – инвалид; тоа означено станува нова ознака, за *цената на куќата* што Димитрија, како глава на семејството, ја платил; тоа означено, 'цената на куќата', која не може да се изрази во пари (колку чинат човечки нозе?), станува нова ознака за – агресивниот капитализам (кој и на луѓето им определува цена); тоа пак ново означено, 'агресивен, нечовечки капитализам', станува повторно ознака – за кариеризмот на Стево; означеното 'кариеризмот на Стево' станува нов означител – со означено 'искомплексиран малограѓанин', нешто што јасно се гледа во односите меѓу Стево и кокетната Сара, кога Стево се обидува да ја импресионира со своите музички 'познавања', 'интелектуални' капацитети и поетски 'способности'. Како што може да се забележи, процесот на театарскиот семиозис не мора да заврши тука, туку да продолжи до бесконечност – таа семиотизација е она што понатаму ја гради и

идеолошката, и имаголошката, и психолошката, и секоја друга семантичка мрежа на драмскиот текст“. (Андоновски, 2019, стр. 91-92).

Вакви и слични проникливи интерпретации среќаваме и при анализите на актантните функции во драмата и тоа со помош на актантните триаголници (психолошкиот и идеолошкиот) на Ан Иберсфелд, но и при анализите на драмските лица со помош на говорните чинови. Така, на пример, кај Димитрија се регистрираат илокуциските говорни чинови констативи, исправки, реплики, приговори; кај Клаус императиви (совети, команди, заповеди, прописи, барања), но само кон Стево тој покажува (упатува) декларативи (убедувања, одобрувања, предвидувања, ветувања); кај драмскиот лик Марија доминираат молбите како говорни чинови, но се забележуваат и констативи, како и предвидувања (суеверија и соништа) и така натаму. Може да се каже дека станува збор за една суптилна, прониклива и илустративна семиотичка интерпретација на популарниот драмски текст „Диво месо“ на Горан Стефановски.

4. Слова за четворица македонски поети

Останува уште да го погледнеме четвртото (претпоследно) поглавје од „Достоевски и Мекдоналдс“ што е посветено на поезијата, односно на стиховите од четворица македонски поети. За македонскиот поет Славе Ѓорѓо Димоски има два текста: „Кристализација на кристалот“ и „Гравирање на голиот јазичен знак“. Првиот текст е посветен на стихозбирката „Јазичен триптихон“ од Димоски објавена во 2015 година. Во овој осврт Андоновски применува еден компаративен метод што е компатибилен со песните што ги интерпретира и ги валоризира, односно мошне умешно јазичниот триптихон на Димоски го анализира со помош на друг теориски изграден филозофско-религиски триптихон како книжевно-критичка алатка: а) симболичкиот универзум на Ернст Касирер; б) Богот Логос на Свети Атанасиј Велики; в) библиското новозаветно Откровение на светиот апостол Јован Богослов. И во анализата на другите два сегменти од збирката (*Додаток* и *Анабаза*) се применува истиот компаративен критички метод преку библискиот старозаветен братоубиец Каин и историскиот величествен поход на Александар III Македонски на Исток. Андоновски истакнува дека во оваа стихозбирка Димоски трага по одговорот на најкрупното антрополошко прашање – што е тоа Човек? А одговорите на тоа прашање се бараат во јазикот (во јајцето на јазикот), во Словото (Логосот), во Бога, но и во вечната борба меѓу доброто и злото. Затоа Андоновски за „Јазичен триптихон“ на Димоски ќе заклучи:

„Славе Ѓорѓо Димоски напишал интересен, експериментален, кристализиран лирско-епски дијамант. Еден вид екстракт на големите лирско-епски дела како што е и Света песна на Анте Поповски. Од чист лиричар, тој сега се сели во просторите на епско-драмското. Сцената на светот станува негова опсесија, наместо сцената на душата. Има и овде лирски треперења, толку префинети, драгоцен и препознатливи од неговите претходни поетски лепословија. Но има и еден поширок потег карактеристичен за епско сликарско платно. Компримиран и кристализиран. Сјаен како зовриената плазма на јазикот“. (Андоновски, 2019, стр. 213).

И за првата поетска збирка на Димоски со наслов „Гравири“, преобјавена по 40 години од нејзината првообјава во 1979 година, Андоновски има позитивен критички став во текстот „Гравирање на голиот јазичен знак“. Меѓу другото, во првата поетска збирка на Димоски се откриваат две нејзини суштински вредности: тоа што со овие стихови се покажува дека не се непомирливи силната метафора и музикалниот стих, како и тоа дека овие стихови покажуваат дека може да се помират во органска поетска целина дури и спротивностите како што се метафората и метонимијата, поетското и прозното. И ќе се нагласи на крајот дека поетската збирка „Гравири“ и по четири децении од нејзиното прво објавување е свежа и провокативна поезија.

Текстот „Искасан човек. Пее“ е посветен на стихозбирката „Нокта е најтемна пред разденување“ од македонскиот поет Игор Исаковски објавена во 2009 година. Лирскиот субјект во оваа збирка се лоцира во една невообичаена детерминација „искасан човек“, односно тоа е постмодерниот, дезинтегриран, отуѓен, цитирачки човек кој стои пред светот испразнет од каква било смисла, при што се појаснува дека тој лирски субјект со невообичаен наслов „искасан човек“ не треба да се бара ниту кај поединецот ниту во светот, ами во односот на камиевскиот луциден, меланхоличен субјект со светот испразнет од смисла. Оттаму Андоновски ќе нагласи дека поезијата на Исаковски е чиста урбана поезија, односно стопроцентна бодријаровска симулација на град. Покрај тоа, во збирката ќе биде детектирана и една постмодерна жестока критика на „високата“ уметност, метапоетичност, но и експлозивност, еруптивност на нејзините стихови. И токму од таа чиста и непритворна „експлозија на поетскиот јазик“ ќе произлезе квалификацијата на поезијата во оваа книга на Исаковски како – првокласна.

„Префинета уметност на контемплативното срце“ е осврт за поезијата на Ивица Челиковиќ. Станува збор, всушност, за детален критички преглед на песните од книгата „Сенки на северот“ од Челиковиќ објавена во 2013 година како избор од поезијата извршен од самиот автор во шест циклуси (од неговите претходно објавени поетски збирки) кон кои се вклучува и седмиот циклус со нови, дотогаш необјавени песни. Во оксиморонската синтагма од насловот на студијата („контемплативно срце“) се прикрива суштинската валоризација на поезијата на Челиковиќ која, според Андоновски, стои на разумна дистанца и од метафоричниот и од метонимискиот генеративен пол на поетскиот дискурс дишејќи го Малармеовиот „разреден воздух“ на точката во која метафоричната песна преминува во метонимиска и обратно. Па ваквата теза се дообјаснува експлицитно:

„Во таа разумна дистанца и од вулканот на метафората и од телеграфско-наративниот стил на метонимијата се крие, всушност, неговата поетска филозофија, која може да се именува како *контемплација на срцето*. Не вела *срце на контемплацијата*, затоа што тогаш поезијата би се претворила во филозофија, во чиста контемплација, туку вела *контемплација на срцето*, што е нешто сосема ново како искуство по однос на големите претходници на Челиковиќ. Тие или пишуваа 'со срце' (еруптивно-метафоричниот, интуитивен стил на еден Радован Павловски, Петре М. Андреевски, надреалистичките шок-слики на Влада Урошевиќ, боемијата и

пијанството на природата кај еден Славе Ѓорѓо Димоски), или пак пишуваа со метонимискиот поетизирачки разум (Славко Јаневски, Гане Тодоровски, Богомил Ѓузел). Наједноставно кажано, Челиковиќ е еден од нашите ретки одлични (просечни има повеќемина) поети кои се обидуваат да *мислат со срцето*, да го стават разумот со неговите узди во зовриената постромантичарска магма на изотопот на метафората и оттаму да ја извлечат најнежната пајажина во која се лови поетскиот *миг на вечноста*“ (Андоновски, 2019, стр. 232).

Сето ова Андоновски го илустрира со анализа на конкретни песни и на конкретни стихови за да заклучи на крајот дека поезијата на Ивица Челиковиќ претставува поетско ковчеже на мудроста, на контемплација со срцето, на мислење во емоции.

Во оваа книга на Андоновски се (пре)објавува и поговорот кон стихозбирката „Камчето од Вардар“ на Ерол Туфан публикувана во 2016 година. Интересен е овде фактот што авторот на предговорот го користи, меѓу другото, и позитивизмот (или „биографизмот“, како што се наведува во освртот) како метод за интерпретација на одделни песни на Туфан и ја потврдува поставената теза дека „иако биографизмот како метод не мора да биде пресуден во толкувањето на литературните дела, постојат примери во кои биографијата на писателот е драгоцен клуч при егзегезата на неговите литературни шифри, фигури, симболи и мотивски опсесии“ (Андоновски, 2019, стр. 243). И токму преку заложбата за теориско-методски плурализам во интерпретацијата на книжевно-уметничкото дело, во конкретниов случај поетска збирка, во трите циклуси на „Камчето од Вардар“ на Ерол Туфан ќе се изолираат неколку нејзини својства и вредности, како што се неоромантичарски сензибилитет, делничен импулс (во духот на претходникот Гане Тодоровски), ориентални поетско-филозофски примеси за минливоста, промашеноста и ништожноста на човековиот живот наспроти немерливите колосални вредности на светот и на космосот, но и песимистичка филозофија од когот на еден Шопенхауер, по што ќе се даде и општата оценка дека станува збор за одличен поет распнат меѓу различни култури и внатре во себе.

5. Заклучок

Книгата „Достоевски и Мекдоналдс“ (со поднаслов „Книжевни и културолошки студии“) на Венко Андоновски, како што и покажавме погоре, е значајна од неколку книжевно-теориски и книжевно-критички аспекти. Ќе го истакнеме овде уште еднаш стожерниот текст според кој и е насловена книгата („Достоевски и Мекдоналдс“) затоа што во него отворено, јасно и директно се покажуваат и се докажуваат естетските аномалии, деформации и деградации на најголемот број од романите во современите западни книжевности. Не станува збор тука за искажување на некакви лични импресии, туку за внимателно избрани и научно елаборирани факти и аргументи за големиот пад на естетската вредност на западниот бестселер во последниве неколку децении. Во оваа студија Андоновски зборува за нешто за што многумина се согласуваат, ама малкумина се охрабруваат да зборуваат јавно за тоа. Во тоа и ја согледуваме големата вредност на овој текст – со него се алармира (за оние што сакаат да

читаат, да слушаат и да се коригираат) за погрешната патека по која се движи современиот западен бестселер што резултира со продукција на кич литература.

Оваа книга содржи и една мошне значајна и инструктивна теориска студија за семиотиката на драмата и на театарот со нејзина апликација врз конкретен драмски текст и врз конкретна театарска претстава со што се унапредуваат драматургијата и театрологијата. Идентични високи вредности има и студијата за дијахронијата, но и за синхронијата на македонскиот роман како чудо од жанр. Освен тоа, „Достоевски и Мекдоналдс“ е книга со која се збогатува и се унапредува македонската книжевно-критичка мисла, конкретно за современиот роман и за современата поезија, а тоа е еден сегмент од современата македонска книжевна наука што сè уште се наоѓа во стадиум на доминирачка апстиненција. Додадена вредност за оваа книга претставува, секако, и тоа што во неа и со неа се афирмира рускиот современ роман во македонската книжевна, но и воопшто културна средина.

Со „Достоевски и Мекдоналдс“ Андоновски продолжува пријатно да ја изненадува македонската читателска публика (и пошироката јавност, но и потесните научно-книжевни кругови) и тоа преку проникливи, креативни, длабоко аналитички и студиозни трудови собрани во едно издание што, бездруго, и треба и вреди внимателно да се прочита.

Библиографија

- [1] Андоновски Венко (1996). *Текстовни процеси*. Скопје: Култура.
- [2] Андоновски Венко (1997a). *Матошевите свона*. Скопје: Штрк.
- [3] Андоновски Венко (1997b). *Структурата на македонскиот реалистичен роман*. Скопје: Детска радост.
- [4] Андоновски, Венко (2013). *Обдукција/абдукција на теоријата. Том 2: Наратологија (шеесет години македонски роман: 1952-2012)*. Скопје: Галикул.
- [5] Андоновски, Венко (2019). *Достоевски и Мекдоналдс – книжевни и културолошки студии*. Скопје: ТРИ.
- [6] Аристотел (1990). *За поетиката*. Превод од старогрчки Михаил Д. Петрушевски. Скопје: Култура.

Ranko Mladenoski
Goce Delchev University, Stip

Sofija Ivanova
Goce Delchev University, Stip

Contemporary Literature between Anthropocentrism and Eastern Theodicy

Abstract: The essential theme elaborated by Venko Andonovski in his latest literary-theoretical, literary-critical and cultural book entitled as “Dostoevsky and McDonalds” (Publishing house TRI, Skopje, 2019) is a devaluation of the novel’s aesthetic and literary-artistic value and the literature in general, in terms of modern globalized and globalizing Western world literature. The oxymoronic-ironic i.e. syntagmatic construction coming from the novel’s title (Dostoevsky and McDonalds) is an allusion of the diametrically opposed creative strategies of the Western European (Western) contemporary literature (predominantly bestseller) on one hand, and the Eastern European (Eastern) contemporary literature on the other. This opposition of the two “literary worlds” (one anthropocentric and the other theocentric) is directly and specifically elaborated in the first chapter of the novel (What is bestseller), yet the studies in the remaining four chapters of this novel as a dominant theme contain that divergence between Eastern literature with high aesthetic achievements and the fabricated (patterned) “fast-food” bestseller of the Western literary world.

Keywords: *Venko Andonovski, bestseller, artiness, world literature, Dostoevsky, McDonalds, globalization.*

ГОД. V
БР. 9

ПАЛІМПСЕСТ

PALIMPSEST

VOL. V
NO 9

